

بررسی شناخت جرایم بانندی؛ راه‌های شناسایی و مشکلات مبارزه با آن

غلامحسین بیابانی^۱

سید حسن بتولی^۲

تاریخ دریافت: ۹۳/۸/۶ تاریخ پذیرش: ۹۳/۱۲/۲۴

از صفحه ۷ تا ۲۰

چکیده

جرایم در همه جا بر اذهان، احساسات و رفتارهای مردم تأثیر منفی دارد. اما جرایم بانندی بیشترین اثرات منفی را بر جامعه باقی می‌گذارد. بر این اساس در کشور سالی نداریم که پلیس آگاهی نسبت به مبارزه و مقابله در متلاشی کردن فعالیت مجرمانه باندهای جنایی اقدامی انجام نداده باشد؛ زیرا جرایم با توجه به پیچیدگی جامعه به سمت سازمان یافتگی و بانندی شدن حرکت می‌کنند و یکی از چالش‌های پیش روی جرم‌یابان و کارآگاهان جرایم بانندی و سازمان یافته است، که در این مقاله به ابعاد مختلف آن پرداخته می‌شود. این مقاله برگرفته از اقدامات بیش از ۴۰ پرونده بانندی در حوزه‌های جرایم جنایی، سرقت، کلاهبرداری و... می‌باشد. هدف از نگارش این مقاله پاسخ‌گویی به این سؤالات است: چگونه جرایم بانندی شکل می‌گیرد؟ افراد چگونه به باند می‌پیوندند؟ چگونه نام‌گذاری باند، گستره فعالیت مجرمانه باند، نقش القاب افراد در باند، شیوه و شگرد مجرمانه باند، و اینکه چرا برخی به مقابله با رفتار مجرمانه می‌پردازند ولی برخی تن به قانون و اطاعت از آن نمی‌دهند؟ چرا برخی خطر ارتکاب جرم را به جان می‌خرند و روش مجرمانه را در زندگی برمی‌گزینند، در حالی که دیگران به زندگی مجرمانه پشت می‌کنند؟ در این مقاله تلاش شده است تمام جوانب مورد کنکاش و بررسی قرار گیرد.

کارگاه

۷

دوره دوم
سال هشتم
زمستان ۹۳
شماره ۲۹

۱. دانشجوی دکتری علوم ارتباطات دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات تهران و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی

امین. (نویسنده مسئول) biabanigh@yahoo.com

۲. دانشجوی دکتری مدیریت بحران دانشگاه عالی دفاع ملی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین

واژگان کلیدی: جرایم باندي، روش‌هاي جذب، خصوصيات جرم باندي، گرايش در گروه‌هاي جنايي.

مقدمه

بسياري از داستان‌ها، باورهاي عمومي در مورد باندهاي جنايي را تقويت و بر رفتار خشونت‌آميز اين باندها تاكيد دارند. برنامه‌هاي خبري راديو و تلويزيون و صفحات اول روزنامه‌ها اغلب پيامدهاي جديدترين حادثه از خشونت باندهاي تبهكاري را به تصوير مي‌كشاند (ر.ك كاتز و وب، ۱۳۹۳: ۲۰). تحقيقات نشان مي‌دهد، اخبار جنايي حداقل ۴ درصد، و حداكثر ۲۸ درصد و به طور متوسط ۷ درصد از محتوای روزنامه‌ها را تشكيل مي‌دهد. اين نسبت در مورد رسانه‌هاي ديداري و شنيداري درصد متفاوتی بين ۱۰ تا ۱۳ درصد را به خود اختصاص داده مي‌دهد (فرجيها، ۱۳۸۵: ۵۸). اما عناوين جذابي همچون: گروه كفتار، موسی پلنگ در چنگال پليس از اهميت ويژه‌اي برخوردار است (ميرجعفري و بياباني، ۱۳۸۷: ۳۸). برخي جرايم در ذات خود حامل خشونت هستند. مانند سرقت مسلحانه، تجاوز به عنف و... (همان: ۲۹). اما ممكن است اعضاي باندهاي جنايي جرم را به عنوان يك شيوه زندگي پذيرفته‌اند و حتي خود را جدای از جامعه پندارند و نسبت به هم و نسبت به گروه از صميميت خاصي برخوردارند، روابط بين اعضا بر اساس اعتماد متقابل شكل مي‌گيرد، رئيس باند كه خود را برتر از ديگران مي‌داند به شكلي افراطي تسلط و اقتدار خود را به ديگران اثبات مي‌كند و از اعضا تبعيت كور كورانه مي‌خواهد، گاهي مواقع قدرت بدني و خشونت ضامن اقتدار اوست (همان: ۴۱). باندهاي جنايي در هر جرمي، از سرقت خرد گرفته مثل (لوازم داخل خودرو و وسايل جانبي آن) تا جرايم كلان مثل قتل و همه موارد بين اينها، شركت دارند. اما چنانچه كارآگاه از دانش و مهارت متناسب با جرم برخوردار باشد، جرايم به شيوه مؤثر كشف و برخورد مي‌شود. حال چنانچه پليس آگاهي دانش كمترى نسبت به مجرمان داشته باشد، جرايم آزادانه گسترش مي‌يابند (ر.ك كاجلاک، ۱۳۹۴). جرم دايماً در حال تغيير است و خود را با شرايط و امكانات جامعه سازگار مي‌كند. به عنوان مثال در جامعه سنتي جرم به شكل ساده به وقوع مي‌پيوندد و كشف آن هم ساده مي‌باشد. اما زماني كه جامعه در مسير رشد و توسعه قرار مي‌گيرد جرم هم از پيچيدگي لازم برخوردار مي‌شود و كشف آن هم سخت‌تر صورت مي‌گيرد. لذا در جامعه امروزي، مهمترين و برترين ابزار پليس يكي اطلاعات است و ديگري تجهيزات و فناوري؛ چراكه هر وسيله‌اي كه وارد جامعه مي‌شود مي‌تواند در معرض جرم قرار بگيرد يا اينكه به ابزاري براي ارتكاب جرم تبديل شود. به عنوان نمونه، خودرو هم وسيله‌اي در معرض سرقت و هم وسيله‌اي براي ارتكاب جرايم ديگر بشمار مي‌رود. با اين حال جرم در حال دگرديسي است و روندی رو به باندي و سازمان يافتگي شدن پيش مي‌رود. لذا كمتر روزي وجود دارد كه صفحات حوادث روزنامه نسبت به انعكاس جرم مطلبي درج نمايند. برخي از اين جرايم به صورت فردي به وقوع مي‌پيوندند و پاره‌اي به صورت باندي و گروهی مي‌باشد. اينكه چگونه يك جرم باندي شكل مي‌گيرد، چگونه اعضاي اين باندها به هم مي‌پيوندند، گستره جرايمشان تا كجاست، شيوه و شگردشان چگونه است. چگونه اسم باند را انتخاب مي‌كنند و... نکته حائز

اهمیت در این است که جرایم از فرد به گروه در حال انتقال است و به این ترتیب این جنایات به صورت باندي و سازمان یافته بروز و ظهور می‌یابند. بسیاری از جامعه‌شناسان و صاحب‌نظران این حوزه معتقدند که وجود بسترهای پنهان و نیز ناهنجاری‌های موجود در جامعه و خانواده، عامل عمده و اصلی بروز این حوادث و در نهایت عامل شکل‌گیری باندهای تبهکار است. از سوی دیگر با توجه به امکان شکست در نقشه‌های جنایتکارانه توسط یک فرد، بسیاری از افراد تبهکار ترجیح داده‌اند تا به صورت گروهی و باندي وارد عمل شوند؛ زیرا به اعتقاد بسیاری از آنها، امکان لو رفتن نقشه‌ها و دستگیری همه اعضای یک باند محدود است (معصومی، ۱۳۸۱: ۲). اما برخی روانشناسان هم بر این عقیده‌اند که وقتی عده‌ای با هدف خلافتکاری گرد هم می‌آیند، قبح جرم برایشان کم‌رنگ شده و دیرتر پشیمان می‌شوند؛ چرا که خود را تنها نمی‌بینند و این گونه می‌پندارند که اگر قرار باشد مجازاتی دامن‌گیرشان شود، همدستانی دارند که می‌توانند گناه را به گردن آنها بیندازند. در بررسی مراحل تشکیل برخی باندها می‌توان برگزاری محافل دوستانه نوجوانان و جوانان را به عنوان پایه شکل‌گیری باند برشمرد، این در حالی است که کانون‌های تشکیل باند را به هیچ وجه نباید تنها به این دوستی‌ها محدود دانست. طبق آنچه کارشناسان بارها اعلام کرده‌اند، زندان به عنوان مرکزی برای سپری کردن مدت محکومیت مجرمان بنا بر مجازات تعیین شده جهت تنبیه و بازپروری آنها در نظر گرفته شده است. در این میان نکته حایز اهمیت این است که مجرمان با انواع جرایم ارتكابی بعضاً برای مدت طولانی در کنار یکدیگر زندگی می‌کنند که بدین ترتیب با توجه به شرایط محیطی زندان احتمال تشکیل باندهای مجرمانه در جریان انتقال شیوه‌ها و ترفندهای ارتكابی از سوی زندانیان افزایش می‌یابد (قدمی، ۱۳۸۶). به طور کلی جرایم باندي، جرایمی نیستند که در اثر غلیان احساسات یا بدون اختیار و اراده صورت پذیرند؛ بلکه حساب شده هستند. گرچه چنین جرایمی گاه مدت کوتاهی روی می‌دهند، آیا تا به حال این جمله را شنیده‌اید که "شهرت، همه چیز است"؟ اعضای باندهای تبهکار، شهرت خود را در سایه جرایم ارتكابی خود و میزان از خودگذشتگی‌شان برای باند تبهکار کسب می‌کنند. گاهی وقت‌ها مجریان قانون مجبور باشند برای یافتن شاهد عینی جنایات باندهای جنایی دشواری‌های فراوانی را بر خود هموار کنند، پیگرد قانونی هم دشوار و دشوارتر می‌شود. این امر به نوبه خود، باعث رشد باند جنایی شده و در بین، باندهای تبهکار، شهرت دست یابند (ر.ک وات کینز و اشبای، ۱۳۸۹: ۶۵-۶۴).

تعریف جرم باندي

تعریف جرم باندي از نگاه پلیس آگاهی بیانگر این است: جرایمی که توسط حداقل دو نفر با طرح و نقشه قبلی صورت گیرد را جرایم باندي گویند. پس ارتكاب جرم که بتوان از آن به‌عنوان «باند» استفاده نموده وجود حداقل دو نفر در ارتكاب جرم لازم است؛ یعنی یک نفر که به‌عنوان شریک یا مباشر در ارتكاب جرم دخالت دارد می‌تواند معاون هم باشد یعنی شرایط ارتكاب جرم را هم آسان نماید. اما در یک

جرم باندى مثل سرقت خودرو اشخاص زيادى در آن نقش دارند؛ مثل زاغ زن، مالبر، مالخر و... ممکن است در يك جرم نقش دو نفر براى ارتكاب جرم كافي باشد ولى براى يك سرى از جرايم به لحاظ نياز به تخصص‌هاى مختلف افراد بيشترى در آن دخيل باشند. بر اين اساس اين تعريف مى‌تواند تمام جرايم اعم از قتل، تجاوز و سرقت در برگريرد بنا به تعريف از نگاه معاونت مبارزه با سرقت پليس آگاهى ناجا باندها به دو دسته تقسيم مى‌شوند:

۱. باندهاى سازمان‌يافته (منسجم)؛ ۲. باندهاى غير سازمان‌يافته (خرده باندها)

الف - داراى رئيس باندها (سرکرده) باشند.

ب - با برنامه‌ريزى اقدام به ارتكاب جرم نمايند.

پ - در باندهاى كه به صورت گسترده فعاليت دارند داراى سيستم سلسله مراتبى، حيطه‌باندى اطلاعاتى و تقسيم كار هستند.

ت - رئيس باندها (سرباندها) معمولاً نسبت به ساير اعضاى فردى جسورتر، داراى ضريب هوشى بالاتر و رفتارى خشن‌تر (جهت اداره باندها و جلوگيرى از تخلى اعضا) مى‌باشد.

ث - افراد باندها معمولاً داراى يك پاتوق مشترك بوده كه از آن براى برنامه‌ريزى عملياتى و پنهان كردن آلات و ادوات جرم و همچنين اموال به دست آورده استفاده مى‌نمايند.

ج - در باندها عموماً فردى به عنوان مالخر يا بازارباب حضور دارد كه وظيفه تبديل اموال به دست آمده را به نقدبنگى برعهده دارد.

چ - اعضاى باندها جهت نيل به اهداف خود هميشه از وسائلى نقليه (خودرو و موتورسيكلت) كه اكثراً سرقتى يا ارگان مخدوش هستند، استفاده مى‌نمايند.

ح - در تفاوت باندهاى سازمان‌يافته يا خرده باندها مى‌توان چنين عنوان كرد كه در مواقع رويارويى با مأمورين هيچ‌گونه ترس و ابايى در درگيرى با آنان ندارند.

ديدگاه‌هاى نظرى در خصوص باندها

به اعتقاد استيون مالورى (۲۰۱۲) باندها در واقع، مشاركت هماهنگ افراد براى رسيدن به هدف خاص است. باندها، كارآفرينان سازمان‌يافته‌اى هستند كه با سرمايه‌گذارى مجدد، سودآورى مى‌كنند. آنها سازمان‌هاى منظمى هستند كه كالاها و خدمات غيرقانونى خود را به بازار عرضه کرده و از اين راه سود هنگفتى كسب مى‌كنند. محققان ديگر، اعضاى باندها را افراد بى برنامه‌اى مى‌دانند كه به منظور كسب درآمد، متحد مى‌شوند. نهادهاى قانونى، باندها را به عنوان گروه‌هاى سازمان‌يافته با رهبران سرشناس و زير فرماندهى‌هاى ضعيف‌تر، توصيف مى‌كنند. فعاليت اين گروه‌ها مجرمانه و تهديدى براى جامعه در نظر گرفته مى‌شود.

نگرش باندهاى خيابانى در سه واژه خلاصه مى‌شود: شهرت، احترام و انتقام. (توجه داشته باشيد كه

این سه واژه ویژگی‌هایی هستند که تقریباً در تمام باندهای تبهکار یافت می‌شود. قانون مجازات عمومی ایالت تگزاس، باند را بدین شکل تعریف می‌کند: تعداد سه یا بیشتر از سه نفر که نشان یا نماد شناسایی مشترکی دارند، "از رهبری مشخصی برخوردار هستند و به طور مستمر در ارتکاب فعالیت‌های مجرمانه با هم همکاری می‌کنند." بعضی از این باندهای خیابانی به سطحی می‌رسند که می‌توان آنها را در زمره گروه‌های تبهکار سازمان یافته قرار داد، اما این تعریف، نوعی طبقه‌بندی موضوعی است که تا به امروز نیز بر سر آن بحث و جدل وجود دارد (مالوری، ۱۳۹۲: ۱۷-۱۶).

اما به اعتقاد ساگانت و شاو باند یکی از سازمان‌های کوچکی است که در این سازمان مدیریت و سازماندهی تمامی فعالیت‌های جرم به وسیله یک نفر انجام می‌شوند. این سازمان‌ها معمولاً خانوادگی هستند یا میان چند دوست بسیار صمیمی ایجاد می‌شوند. همه فعالیت‌ها در درون همین اطرافیان نزدیک هستند. این سازمان‌ها معمولاً تنها به یک فعالیت مجرمانه مشغول هستند که به تدریج به فعالیت دیگر می‌پردازند. با این حال این فعالیت هیچ‌گاه حرفه‌ای این افراد نمی‌شود و به صورت اتفاقی و گه‌گاه صورت می‌گیرد (ساگانت و شاو، ۱۳۹۲: ۱۰۱).

خصوصیات جرایم باندي

با توجه به مطالعه بیش از ۴۰ باند مجرمانه، محورهای فعالیت آنها مورد کنکاش قرار گرفته است که عمده این خصوصیات را می‌توان به شرح زیر برشمرد.

۱. تحقیقات نشان می‌دهد عمده باندهای تشکیل شده شهرستانی، براساس نظریه بعد مسافت، هرچقدر مسافت طولانی‌تری برای ارتکاب جرم طی نمایند به دنبال جرم سنگین‌تر و سود بیشتری هستند (بیابانی، ۱۳۹۳: ۳۱).

۲. این تحقیق که به صورت پرونده‌ای و مطالعات اسنادی صورت گرفته نشان می‌دهد عمده فعالان باندهای نیمه حرفه‌ای؛ اعضای خود را از بین بستگان فامیلی و همولایتی‌های خود تشکیل می‌دهند که وابستگی به خاک و خون وفاداری آنها را نسبت به هم دوچندان می‌نماید. اما باندهای حرفه‌ای معمولاً اعضای خود را از بین زندانیان سابقه‌دار و جسور انتخاب می‌کنند.

۳. عمده اعضای باندها دارای خالکوبی در بدن هستند که بیشتر کلمه مادر و موضوعات عاشقانه را بر روی بدن خود خالکوبی می‌نمایند و برخی هم با توجه به نام باند (چنانچه اسامی حیوانات را داشته باشد) تصویر آن را بر روی بدن خود حک می‌کنند. فقط در یک باند سردسته باند به لحاظ عشق و علاقه به درجه سروانی، آن را روی شانه‌هایش خالکوبی کرده بود یا سعید سامورایی از مچ پا تا گردن خالکوبی داشت.

۴. گستره باندها نشان می‌دهد چنانچه اعضای یک باند از نفرات بیشتری برخوردار باشند گستره جغرافیایی وسیعتری را در اختیار دارند و افراد نسبت به قربانیان خشونت بیشتری اعمال می‌نمایند. اما

- اگر اعضای باند از نفرات کمتری برخوردار باشد معمولاً گستره جغرافیایی آنها در یک یا دو شهر خلاصه می‌شود و در تهران، حوزه استحفاظی چند کلانتری را در بر می‌گیرد.
۵. هرچقدر اعضای باند پس از تشکیل در زمان طولانی‌تری دستگیر شدند حرفه‌ای‌تر عمل کردند و سعی کردند نواقص و میزان خطاهای خود را به حداقل برسانند.
۶. عمده باندها، ارتکاب جرم را برای تأمین مواد مخدر اعلام کردند و این بیانگر این است که مواد در جرم تأثیر دارد و بالعکس جرم هم در مواد تأثیرگذار است (علیوردی نیا و بیابانی، ۱۳۹۳: ۲۴۳).
۷. هیچ یک از باندهای یاد شده در این مطالعه رقیبی برای هم نبودند؛ می‌توان گفت که بحث رقیب فقط در باندهای مواد مخدر وجود دارد.
۸. باندهایی که اکثر اعضایش جوان باشند، خشونت یکی از راههای رسیدن به هدف را انتخاب می‌کنند.
۹. استفاده از زنان در باندهای جنایی هنوز مرسوم نشده، اما در گروههای جنایی که زنان در آن نقش دارند بیشتر برای رد گم کردن می‌باشد.
۱۰. نوجوانان به این دلیل تشکیل باند می‌دهند که به تنهایی قادر به انجام کار نیستند؛ مانند باند اسیدپاشی.
۱۱. چنانچه یکی از اعضای خانواده باند مجرمین دارای سابقه جرم بوده باشد، نسبت به سایر نفرات در کوتاهترین زمان آن مهارت را می‌آموزند. بر اساس نظریه ساترلند که می‌گوید وقتی ارزش‌ها در دسترس باشند افراد سریعتر آن را فرا می‌گیرند.
۱۲. برخی از اعضا به دلیل اینکه شناخته شوند عضو باندهای جنایی می‌شوند؛ چراکه در باند شهرت، احترام و انتقام ملاک است.

علل گرایش به عضویت در باندها

جرایم گروهی در مقایسه با جرایم فردی قدرت جذب افراد بیشتری را دارد. همین قدرت سرایت به دیگران آن را خطرناکتر و مخربتر از جرایم فردی کرده است. درباره ارتکاب جرایم باندي یا گروهی و در پاسخ به این ویژگی است که جرایم گروهی زودتر به وسیله پلیس قابل شناسایی است. وقتی ماجرای کرکسها در سال ۱۳۸۰ به وقوع پیوست، وقتی حاتم گرگی و اعضای گروهش بازداشت شدند، وقتی گروه سیاهها، مارمولکها و... همگی متلاشی شدند، این نکته نمود بیشتری پیدا کرد که با وجود شانس کمتر در پنهانکاری و رهایی از چنگال قانون، جرایم گروهی به طور مستمر در حال شکل‌گیری و جریان است. نیاز داشتن به هویت جمعی اساس شکل‌گیری گروههاست و گروههای مجرمانه نیز از همین قاعده تبعیت می‌کنند. مطالعاتی که روی باندها در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه انجام شده نشان می‌دهد کسانی که وارد باندها می‌شوند قبل از آن که نیاز به بزهکاری و نیاز به عمل مجرمانه باعث

عضویت آنها شده باشد تمایل و نیاز آنها به داشتن هویت جمعی و گروهی سبب عضویت آنها در یک گروه شده است. به عبارتی عضویت در یک گروه، خواه مثبت یا منفی پاسخ دادن به نیازی تحت عنوان همبستگی اجتماعی است. گروه در واقع برای افرادش پر کردن جای خالی همبستگی اجتماعی را بر عهده دارد. فرد باید در جاهایی نظیر خانواده این نیاز به همبستگی اجتماعی را در خود ارضا می‌کرده ولی نتوانسته است. شبکه‌های بزرگتر بزهکاری یا خلافکاری دارای منافع کاملاً مشخصی هستند. انگیزه‌های پر قدرت مالی در میان است. میزان ثروت زیادی هم در چرخه کار آنان جریان دارد. به همین سبب انگیزه‌های زیادی برای مرتبط ساختن شبکه‌های کوچکتر به خود و همچنین حفظ منافعشان دارند. تجربه کشورهای توسعه یافته هم در این باره نشان می‌دهد خیلی از سردمداران شبکه‌های مافیایی می‌آیند و در حوزه نهادهای قانونی فعال می‌شوند و با راه اندازی اماکنی نظیر کلوبها، قمارخانه‌ها و یا... جوانان را جذب و شناسایی می‌کنند (فکوهی، ۱۳۹۱). مارتین جانکوفسکی، جامعه‌شناس که به بررسی این موضوع پرداخته است که چرا افراد به باندها می‌پیوندند، چگونه باندها اعضا را استخدام می‌کنند و وقتی باند را ترک می‌کنند چه اتفاقی برای اعضا می‌افتد، نتیجه گرفته که عضویت در باند مستلزم توافق دو جانبه بین فرد متقاضی و رئیس باند است. او می‌گوید معمول ترین علل پیوستن به باندهای جنایی عبارت است از:

۱. باند به افراد فرصت می‌دهد تا پول بیشتری بدست آورد.
 ۲. باند اعضا را سرگرم می‌کند.
 ۳. باند به اعضا امکان ناشناس ماندن می‌دهد که موارد دستگیری و اتهام به جرم را کاهش می‌دهد.
 ۴. باند از فرد در برابر خطرات ناشی از زندگی حمایت می‌کند.
- در مواردی که باندها چندین نسل وجود داشته باشند، اعضای خانواده نیز ممکن است اعضای باند بوده باشند که در این صورت باند افراد را در قالب سنت اجتماعی عضویت در باند، با هم متحد می‌کند (رک کسل و برشتین، ۱۳۸۳: ۲۰۹). اما این سؤال پیش می‌آید که مجرمین چگونه بر اساس چه مواردی عضویت در باند را می‌پذیرند؟ پاسخ این سؤال را در چهار محور زیر می‌توان خلاصه کرد:

۱. نیاز فرد به عزت نفس، میل به پذیرش گروه را ایجاد می‌کند.
۲. دیگر اعضا برای فرد مهم باشند.
۳. فرد قویا در رابطه با اعضای گروه هویت بیابد.
۴. دیگر اعضای گروه متخصص باشند (همان: ۱۴۷).

اما آنچه در زیر می‌آید یکی از موارد اساسی است که نگارندگان اعتقاد دارند می‌تواند بخشی از علل گرایش به عضویت افراد در باندها باشد: ۱. حمایت گروه از اعضای خود. ۲. واگذاری مسئولیت و دادن نقش به افراد. ۳. حمایت از اعضا در شرایط سخت. ۴. دادن قدرت و حمایت مالی. ۵. واگذاری اختیار برای انجام خشونت در شرایط سخت. ۶. از لحاظ روحی و روانی موجب ایجاد اعتماد به نفس و احساس شجاعت برای اعضا می‌شود. ۷. ارتکاب برای شناخته شدن؛ زیرا شهرت، همه چیز است. اما برخی از کارشناسان

از جمله مصطفی اقلیما رئیس انجمن مددکاری ایران معتقد است:

یکی از دلایل مهمی که باعث شد باندهای مجرمانه شکل بگیرد، محیط و شرایط اجتماعی حاکم بر جامعه است.

دلیل دیگری که باعث می‌شود باندهای مجرمانه پا بگیرند، این است که افراد با عضویت در این باندها احساس امنیت می‌کنند. وقتی فرد با باند باشد، راحت‌تر دزدی می‌کند و می‌داند اگر دستگیر شود، خانوادهاش مشکل ندارد و اعضای باند از نظر مالی به آنها رسیدگی می‌کنند. چنین افرادی از زندان رفتن ترسی ندارند و در واقع زندان به خانه اصلی شان تبدیل می‌شود.

مسئله دیگری که باعث می‌شود باندهای مجرمانه شکل بگیرد، سوءسابقه‌هایی است که برای عده‌ای از جوانان ایجاد می‌شود. فردی که یک بار دزدی کرده، دیگر نمی‌تواند شغلی پیدا کند و به زندگی عادی بازگردد. یکی از راههایی که پیش روی این شخص است عضویت در باندهای مجرمانه می‌باشد. به همین دلایل پیشگیری از هرکاری بهتر است. بهتر است فرصت اشتغال و کار برای جوانان ایجاد شود تا آنها کمتر به سمت جرم بروند (ر.ک بنی سعید، ۱۳۹۱).

چگونگی انتخاب اعضای باند

عمده باندهای بزرگ در زندان شکل گرفته و برخی از مجرمین سابقه‌دار اعضای باند خود را در زندان از بین زندانیان انتخاب می‌کنند؛ با این تفاوت که آنها برای عضوگیری یک سری شاخص‌هایی تعریف می‌کنند. مثلاً: ۱. شخص در بازجویی مقاوم باشد. ۲. قابل اعتماد باشد. ۳. دهانش قرص باشد. ۴. نترس باشد. ۵. در حرفه‌اش مهارت لازم را داشته باشد. ۶. چند نفر از سابقه دارها او را تأیید کرده باشند و...

روشهای جذب در باندهای جنایی

سه روش برای عضویت در باندهای تبهکار وجود دارد: "ناگهانی"، "تدریجی" و "ارتکاب جرم". روش "ناگهانی"، متداولترین شیوه برای ورود به باندهای جنایی بوده است. در این روش، فرد به عضویت ابتدا مورد ضرب و شتم قرار می‌گیرد. این کار به شیوه‌های بسیار مختلف و متفاوت صورت می‌پذیرد. گاهی اوقات، برای این کار مدت زمان خاصی در نظر گرفته می‌شود و گاهی اوقات هم میزان جراحت، زمان توقف کتک‌کاری را مشخص می‌کند. در هر صورت، فرایند معمولاً از الگوی مشابهی تبعیت می‌کند. در شیوه "ورود ناگهانی"، فرض بر این است که خونریزی، نشانه وفاداری و نیز پایبندی به باند تبهکار است. برای ترک باند تبهکار، معمولاً این فرد باید مجدداً کتک بخورد، اما معمولاً این بار با شدت بیشتر، به طوری که گاهی تا حد مرگ هم پیش می‌رود. در اینجاست که عبارت "عضویت را با خون تأیید یا ابطال نمودن" مصداق پیدا می‌کند. وقتی اعضا درمی‌یابند که برای ترک گروه باید کتک خورده یا حتی جان خود را از دست بدهند، مسلماً برای حفظ جان خود هم که شده، انگیزه لازم برای پایبند کردن خود به گروه را ایجاد می‌کنند.

در روش "تدریجی" اعضای ارشد باند تبهکار به دیگر اعضا اجازه می‌دهند که بدون هیچ مقدمه‌ای وارد باند تبهکار شوند. این روش، بیش از همه هنگامی مورد استفاده قرار می‌گیرد که یکی از اعضای خانواده یک عضو مورد احترام باند، در پی الحاق به گروه باشد. با وجود این، بر اساس آنچه که بسیاری از اعضای مرکزی باندهای تبهکار طی سال‌های اخیر همواره به ما گفته‌اند، چون اعضای باندهای تبهکار در ارتکاب جرایم فقط از افراد معتمد کمک می‌گیرند، این شیوه هم بندرت مورد استفاده قرار می‌گیرد. به اعتقاد آنها، اگر یک فرد حاضر نباشد هیچ هزینه‌ای برای عضویت پرداخت کند، دلیل و انگیزه چندانی هم برای وفادار ماندن خود نخواهد داشت.

طی چند سال گذشته، شیوه "ارتکاب جرم" شیوع و کاربرد بیشتری پیدا کرده است. متأسفانه تا وقتی که فرد مظنون در حین یا مدت کوتاهی پس از ارتکاب جرم، دستگیر نشود و بدان اعتراف نکند، نمی‌توان اطلاعات چندانی از میزان رواج آن به دست آورد.

به دلیل تنوع روش‌های باندهای جنایی در عضوگیری بهای خود، باید انتظار برخورد با هر تازه‌واردی را داشته باشید. یکی از ویژگی‌های مشترک تمامی باندهای تبهکار آن است که فرد مورد نظر، باید معتمد باشد. مسلماً هیچ باند تبهکاری برای انجام فعالیت‌های خود، خواهان افراد بی‌اراده و غیر قابل اعتماد نیست. البته باندهای تبهکار مختلف از نظر معیارهای اعتمادپذیری با یکدیگر متفاوت هستند. گاهی اوقات فردی، ضمانت عضو جدید را بر عهده می‌گیرد و گاهی اوقات هم کار عملی فرد مورد تأیید قرار می‌گیرد. در سایر موارد، نسل و پیشینه افراد مد نظر قرار می‌گیرد. در هر صورت، فرد باید مورد اعتماد باشد و گر نه قادر به عضویت نخواهد بود (ر.ک وات کینز و اشبای، ۱۳۸۹: ۶۱-۵۹).

معیار شناسایی باندهای جنایی

- خوداظهاری اعضای باندها.
- استفاده از خالکوبی‌هایی که ارتباط با باندهای جنایی را تجسم کند.
- تبعیت از سبک رفتار، گفتار و کردار مشابه سایر اعضای باند.
- استفاده از علائم دستی یا نمادهای مرتبط با اعضای شناخته شده باندهای جنایی.
- مخبرین معتمد، وی را به عنوان عضو باند تبهکار شناسایی کنند.
- همکاری با اعضای شناخته شده باندهای جنایی.
- سابقه دستگیری به همراه اعضای شناخته شده باندهای جنایی.
- اظهارات اعضای خانواده مبنی بر عضویت او در باندهای جنایی.
- سایر سازمان‌های امنیتی، وی را به عنوان عضو باند جنایی شناسایی کنند.
- حضور در فعالیت‌های باندهای تبهکار یا محل‌های شناخته شده باندهای تبهکار.
- شناسایی توسط سایر اعضای باندهای تبهکار یا اعضای باند تبهکار رقیب.

این عوامل صرفاً چارچوب‌های کلی هستند. در شناسایی باندهای تبهکار می‌توان از یک عامل یا ترکیبی از چند عامل بهره گرفت (همان: ۹۴).

دلایل اثبات‌کننده واقع شدن جرم بانندی:

۱. زمانی که اطلاعات به دست آمده از شکات در چند مورد مشابه یکدیگر باشند.
۲. زمانی که جرم حالت سریالی یا تکرار پیدا کند.
۳. زمانی که موقعیت جغرافیایی و محدوده زمانی وقوع جرم تا حدودی قابل تطبیق و مشابه باشد.
۴. آلات و ادوات و وسایل نقلیه به کار رفته در زمان جرم از سوی مجرمین یکسان باشد.
۵. آنچه در تحقق جرم باند لازم است وجود اشخاص حقیقی یا عناوین حقوقی می‌باشد.
۶. ارتکاب آگاهانه، فعل مجرمانه با هدایت رهبر یا رئیس باند.
۷. برنامه‌ریزی و طراحی قبلی در جهت ارتکاب فعل مجرمانه مشخص.
۸. سریالی بودن جرم.
۹. شیوه و شگرد مجرمانه (مستندات معاونت مبارزه با سرقت پلیس آگاهی ناجا، ۱۳۹۰)

نقش القاب در باندهای جنایی

باندهای جنایی که گاه با القاب و اسامی نامتعارف شناخته می‌شوند، نقش مهمی در ایجاد احساس ناامنی میان شهروندان دارند. اما پایه این موضوع، آسیب‌شناسانه نیست؛ زیرا این اسامی معمولاً از لقب یکی از آدم‌ها یا سرکرده‌شان گرفته می‌شود؛ یا از نام یک حیوان یا نام محل و طایفه، مثلاً یک اسمی با یک پسوند یا الهام گرفتن از یک فیلم یا منسوب کردن یک واژه هولناک به باند. این کار به این دلیل انجام می‌شود که باند بتواند زیر سایه آن واژه هولناک، عضوگیری کند (رک حلاج، ۱۳۹۱). و با رعب و وحشتی که در جامعه ایجاد می‌نمایند تلاش می‌کنند برگستره خود بیفزایند و در مرحله بعد ایجاد شناسنامه برای خودشان است. مجرمان بانندی براساس فرهنگ مجرمانه‌ای که دارند، نام مورد نظرشان را روی گروه می‌گذارند. به طور مثال نام باند ناصر گودزیلا چه چیزی را تداعی می‌کند؟ یک گروه زورگیر. حالا با نام کرکس سیاه چه موضوعی به ذهن خطور می‌کند؟ تجاوز به عنف و آزار و اذیت زنان. بنابراین نوع جرمی که اعضای باند مرتکب می‌شوند، در نام انتخابی آنها روی گروهشان تأثیر مستقیمی دارد (حقیقت فردی، ۱۳۹۱).

تغییر در جرایم

اصولاً مجرمان تابع عقلانیت هستند و ممکن است دائماً شیوه و شگرد مجرمانه خود را تغییر دهند؛ بنابراین نوع جرم تابع زمان و سودی است که مجرم به دنبال آن است. به عنوان نمونه ممکن است مجرمان

در دوره‌ای به سرقت از منازل برای یافتن طلا و ارز روی بیاورند و زمانی ممکن است به گوشی تلفن همراه و لپ‌تاب. در این بین مسایل مختلف اجتماعی مانند مشکلات اقتصادی، بیکاری و... روی نوع جرایم اثر می‌گذارد. به عنوان مثال وقتی مجرمی به زندان می‌رود و در زندان با مجرمین دیگر آشنا می‌شود پس از اتمام محکومیت هنگامی که به جامعه باز می‌گردد شغلی ندارد. بنابراین مجبور است به همان دوستانی که در زندان با آنها آشنا شده است متوسل و دوباره مرتکب جرم شود. به این ترتیب به عضویت باندهای سرقت، جعل و... روی می‌آورد. مثلاً در دوره‌ای سرقت مسلحانه مورد توجه جامعه و مطبوعات قرار می‌گیرد و افراد جامعه در این رابطه حساس می‌شوند، در چنین شرایطی است که دستوراتی صادر می‌شود و دادرسی‌های فوری صورت می‌گیرد و جامعه به طرف مبارزه با جرمی که در آن مقطع خاص ظهور کرده و بیشتر شده حرکت می‌کند. در همان زمان که جامعه به سمت برخورد مقطعی با یک نوع جرم می‌رود، باندهای مجرمانه و تبهکار هم نوع جرایم خود را تغییر می‌دهند؛ زیرا دیگر آن نوع از جرم را به صرفه نمی‌دانند. بنابراین باید دقت کرد ارتکاب جرم از سوی آنها از بین نمی‌رود. بنا به آنچه گفته شد شیوه‌های مجرمانه همیشه در حال تغییر هستند. در حال حاضر حرکت جرایم در همه جوامع به سمت باندي و سازمان یافتگی شدن پیش می‌رود، یعنی مجرمین با کمک یکدیگر باند مجرمانه تشکیل می‌دهند؛ زیرا احتمال موفقیت در جرایم باندي بیشتر و خطر دستگیری کمتر است و افراد در گمنامی بسر می‌برند. لذا حرکت جرایم به سمت گروهی شدن سبب می‌شود کشف آنها سخت‌تر شود. در بحث تغییر جرایم به نکته مهم دیگری که باید جلب توجه کرد، خشن‌تر شدن جرایم است. بنابراین نمی‌توان گفت علت خاصی مجرمین را تحت تأثیر قرار داده است که دست به خشونت می‌زنند همان‌طور که توضیح داده شد مجرمین در گروه، احساس امنیت بیشتری می‌کنند. بنابراین باندي شدن جرایم هم ممکن است بر میزان خشونت بیفزاید (ر.ک حسینی، ۱۳۹۱).

مشکلات مبارزه با جرایم باندي

مشکلاتی که در مبارزه با جرایم باندي وجود دارد را می‌توان برشمرد که عبارتند از:

۱. تعریفی از جرایم باندي به طور حتم وجود ندارد و بایستی جرایم را براساس باندها دسته بندی کرد. مثلاً باندها را براساس تعداد قربانی و میزان خسارت می‌توان دسته بندی کرد. در نروژ، داد و ستد زنان و کودکان در نوع ۱، قاچاق و معامله مواد مخدر در نوع ۲، قاچاق الکل در نوع ۳، و سرقت مسلحانه در نوع ۴ قرار می‌گیرند. در انگلیس، موقعیت سرقت مسلحانه در نوع ۱ است و تجارت محافظت در نوع ۲، تجارت مواد مخدر در نوع ۳، و داد و ستد در نوع ۴ قرار می‌گیرند. این مثال‌ها، ایده‌هایی هستند که در کشورها و میان آنها متفاوت است (ر.ک کاجلاک، ۱۳۹۴).

۲. متأسفانه با متلاشی شدن اعضای باند، هریک از اعضا نسبت به تشکیل باند مجزا اقدام می‌نمایند که ضرورت دارد هر باند پس از متلاشی شدن تا مدت‌های طولانی توسط اطلاعات جنایی مورد رصد واقع شوند.

۳. برخی واژگان بین دو پلیس آگاهی و پیشگیری از یک تعریف یکسانی برخوردار نیست. مثلاً واژه زورگیری در پلیس پیشگیری به سرقت توام با آزار و اذیت تعبیر می‌شود و لازم است برای یکسان سازی واژگان بین پلیس و قوه قضائیه باز تعریف شود؛ چراکه این بیانگر آن است که ما برداشتی درستی از واژه و عملکرد آن نداریم پس چگونه می‌توانیم با آن مبارزه کنیم.
۴. بر طبق اعلام کشور کانادا در سال ۲۰۰۷، ۹۵۰ باند شناسایی و اعضای آن دستگیر و متلاشی شده است. اما ما بر اساس آنچه در بالا گفته شد نتوانستیم باندهای فعال را شناسنامه‌دار کنیم، که چه تعداد باند دست از فعالیت مجرمانه کشیدند و چه تعداد در حال شکل‌گیری است.
۵. تشکیل باندهای خرد یکی از مشکلاتی است که افراد بدون اینکه هزینه‌ای پرداخت کنند و یا به تخصص آنچنانی نیاز داشته باشند اقدام می‌نمایند و حتی ممکن است برخی جرایم به صورت فصلی شکل بگیرد.
۶. عضویت افراد همزمان در چند فعالیت مجرمانه که به صورت شبکه‌ای به ایفای نقش می‌پردازند. مشکلات پلیس بررسی تخصصی و به ویژه آگاهی را دو چندان می‌نماید.

نتیجه‌گیری

در جوامع امروزی مهمترین و برترین ابزار پلیس یکی اطلاعات است و دیگری فناوری؛ چراکه هر وسیله‌ای که وارد جامعه می‌شود، می‌تواند در معرض جرم قرار بگیرد یا اینکه به ابزاری برای ارتکاب جرم تبدیل شوند. به عنوان نمونه خودرو هم وسیله‌ای در معرض سرقت و هم وسیله‌ای برای ارتکاب جرایم دیگر بشمار می‌رود. با این حال جرم در حال دگر دیسی است و روندی رو به باندي و سازمان یافتگی شدن پیش می‌رود. لذا حضور باندهای مجرمانه، آثار متعدد منفی در پی دارد. احساس ناامنی روانی و سلب آرامش و مردم، اولین ارمغان این باندهاست. هر چه تعداد این باندها در جامعه زیادتر باشد، احساس ناامنی میان مردم بیشتر خواهد بود. علاوه بر این، خود مردم نیز احساس ناامیدی می‌کنند و این احساس ممکن است به همکاری نکردن با پلیس بیافزاید یا این که همکاریها به پایین ترین حد خود برسد. عمدتاً عناصر تشکیل دهنده گروههای باندي بایستی بر اساس موارد زیر باشد تا گروه باندي پا به عرصه وجود بگذارد: یکی اینکه افرادی با وابستگی به خاک و خون که نسبت به یکدیگر شناخت لازم داشته باشند. دوم، دلایل اقتصادی و کسب منافع مالی است. برخی باندهای ساده به لحاظ اینکه به تخصص کمتر نیاز است مثل سرقت وسایل داخل خودرو سریعتر شکل می‌گیرد و برخی به لحاظ تخصص و سرمایه بیشتر نیاز به زمان دارند.

فهرست منابع

- بیابانی، غلامحسین (۱۳۹۳) مجرمین در حرکت؛ ویژگی‌ها و خصوصیات آنها، فصلنامه علمی ترویجی کارآگاه، شماره ۲۸، صفحات ۳۲-۲۵.
- بنی سعید، مهرداد (۱۳۹۱) جرایم بانندی سلاحی که امنیت جامعه را نشانه گرفته است، روزنامه اعتماد، مورخه ۱۴ اردیبهشت.
- حسینی، ولی‌اله (۱۳۹۱) حرکت به سوی جرایم بانندی، روزنامه شرق شماره ۱۶۷۴، یکشنبه ۲۹ بهمن.
- حلاج، شاهد (۱۳۹۱) پیچیده شدن جرایم؛ دلیل تشکیل باندهای تبهکاری، <http://press.۱۶۲۲۳۱۱۱۳۸۸۰۷۸۹۰۹۵۸/jamejamonline.ir/Newspreview>
- حقیقت فردی، آرش (۱۳۹۱) جرایم بانندی و سازمان یافته، <http://vapasin.com/society/۳۳۷۲۴/details>
- ساگانت، والری و شاو، مارگارت (۱۳۹۲) پیشگیری از جرم و امنیت جامعه، ترجمه محمد شمسایی، انتشارات مرکز تحقیقات پلیس پیشگیری ناجا.
- علیوردی‌نیا، اکبر و بیابانی، غلامحسین (۱۳۹۳) بررسی رابطه اعتیاد به مواد مخدر و سرقت داخل خودرو (مطالعه موردی شهر تهران)، مرکز تحقیقات پلیس آگاهی ناجا.
- فکوهی، ناصر (۱۳۹۱) نیاز به هویت جمعی ارضاء نشده است، گفتگو مهرداد بنی سعید، <http://detective.persianblog.ir/tag>
- فرجیها، محمد (۱۳۸۵) بازتاب رسانه‌ای جرم، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۲.
- قدمی، محمدرضا (۱۳۸۶) عوامل تشکیل دهنده باندهای مجرمانه، خبرگزاری ایسنا دوشنبه ۱۰ دی ۶/http://v_nosheh.persianblog.ir/post
- کاجلاک، پیتیر (۱۳۹۴) امور پلیسی جرایم سازمان یافته، ترجمه حمید جربانی، انتشارات کارآگاه (در دست چاپ).
- کاتز، چارلز و وب، وینسنت (۱۳۹۳) اقدامات پلیسی در برابر باندهای تبهکاری در امریکا، ترجمه حمید جربانی، صالح عبدی نژاد و حمید هاشمی، انتشارات پلیس پیشگیری.
- کسل، الین و برشتین، داگلاس (۱۳۸۳) رفتار جنایی، ترجمه و انتشار مرکز تحقیقات و پژوهش‌های ناجا.
- مالوری، استیون (۱۳۹۲) شناختی بر جرایم سازمان یافته، ترجمه تقی بختیاری و رسول نجار، انتشارات دانشگاه علوم انتظامی امین.
- معصومی، آزاده (۱۳۸۱) جرایم سازمان یافته؛ عوامل و زمینه‌ها، مجله نگاه حوزه، چهارم آبان، شماره ۷۲، صفحه ۲.

- میرجعفری، سید اصغر و بیابانی، غلامحسین (۱۳۸۷) درآمدی بر خشونت و جرایم خشونت بار، فصلنامه علمی ترویجی کارآگاه، شماره ۲، صفحات ۲۸-۴۴.
- وات کینز، دریک و اشبای، ریچارد (۱۳۸۹) گروههای تبهکار، راهنمای ماموران تحقیق و افسران گشت، ترجمه فرزاد حسینی، انتشارات کارآگاه.
- (۱۳۸۵) بستر تشکیل باندهای مجرمانه، روزنامه همشهری، سه شنبه ۲۹ فروردین
- (۱۳۹۰) مستندات تعریف جرائم بانندی از نظر معاونت مبارزه با سرقت پلیس آگاهی ناجا.